

Stempling og stigmatisering av synlige rusavhengige

Navn: Adriana Andreassen Verkerk, Emma Nordbø, Mia Emilie Francke og Tuva Larsen Føreland.

Veileders navn: Jonas Rosenvold

Tittel på oppgave: Stempling og stigmatisering av synlige rusavhengige

Skole: Kristiansand Katedralskole Gimle

Klasse: 2SOSD



Stempling og Stigmatisering av synlige rusavhengige

Emma Nordbø, Mia Franke,
Tuva føreland, Adriana Verkerk

INNHALDSFORTEGNELSE

1.0 Bakgrunn for forskningsprosjektet	4
1.1 Problemstilling.....	5
1.2 Hypotese.....	5
2.0 Teori	6
2.1 Tidligere forskning.....	6
2.2 Sentrale begreper.....	8
2.2.1 Stemplingsteorien.....	8
2.2.2 Begrepet stigmatisering.....	9
3.0 Metode	9
4.0 Presentasjon av data	10
4.1 Undersøkelse.....	11
4.2 Intervju.....	14
5.0 Analyse og drøfting av data	15
6.0 Avslutning og konklusjon	17
7.0 Litteratur og referanser	19
8.0 Vedlegg	21

1.0 Bakgrunn for forskningsprosjekt

Rus er et kontroversielt tema og berører mange nordmenns liv. For noen tar rus kontrollen over livet, og en hverdag preget av rus kan bli vanskelig å komme seg ut av. Veien ut av rusen påvirkes av mange faktorer i samfunnet. Vi vet at støtte fra et trygt nettverk og rehabiliterende hjelp fra offentlige/private tjenester kan være avgjørende for et rusfritt liv. Det er flere årsaker til at mennesker med rusrelaterte problemer ikke oppnår et rusfritt liv. Det kan være vanskelig å gi slipp på rusen, ettersom det for mange er en måte å slippe å ta tak i problemene sine på. Årsaker til å ikke oppnå et rusfritt liv kan være dårlig tilbud av selvhjelpsgrupper, rehabiliteringssentre, generelt et manglende støttesystem¹.

Det finnes også psykologiske årsaker til at veien til et rusfritt liv kan virke umulig. Hyppig bruk av rusmidler kan øke risikoen for psykiske lidelser, gjerne mer alvorlige. Rusavhengige er utsatt for mer ulykker og sosiale problemer, som igjen øker risikoen for psykiske lidelser. Disse psykiske lidelsene kan gjøre veien ut at et liv med rus enda mer krevende².

Vi er imidlertid spesielt interessert i en årsak - den "stemplingen" rusavhengige kan oppleve i det offentlige rom. Mye rusavhengighet er skjult, men vi møter også ofte personer i det offentlige rommet som vi umiddelbart gjenkjenner som personer med rusrelaterte problemer. Disse personene blir ofte behandlet annerledes og mange føler nok på en "utestengelse" fra samfunnet. Den underliggende ideen i stempelingsteorien er at offentlige ytringer fra medmennesker ofte skaper en litt bestemt og negativ oppfatning av bestemte mennesker eller folkegrupper, og dermed påvirker hvordan de handler og behandles (Howard S. Becker, 1963).

Vi har derfor valgt å forske på hvordan stempeling av mennesker med rusrelaterte problemer påvirker veien til et rusfritt liv. I denne oppgaven har vi valgt å fokusere på mennesker med synlige rusproblemer, altså typisk de man ser på gata. Vi synes også det var interessant hvordan folk utenfra, vanlige samfunnsborgere, kunne

¹ Vasshus, 2012 og Selvhjelp Norge, 2019

² Barstrand, Gjørund & Huseby, 2016, s. 325

påvirke deres liv. Derfor har vi fokusert på stempling av fremmede folk i det offentlige rom.

1.1 Problemstilling

Vår hovedproblemstilling ble dermed følgende:

I hvilken grad opplever mennesker med rusrelaterte problemer stempling og stigmatisering i det offentlige rom?

Hvordan opplever individer som blir stemplet som avvikere, situasjonen?

1.2 Hypotese

Vi tror at majoriteten av befolkningen har fordommer mot mennesker som er rusavhengige. I denne oppgaven vektlegger vi fordommer som er rettet mot synlige rusavhengige. Etter vår mening kan fordommene fra omverdenen avhumanisere de rusavhengige, slik at mennesket bak blir glemt. Vår hypotese er at stempling og stigmatisering av mennesker med rusrelaterte problemer vil forverre deres situasjon. Oppfatningen vår er at stemplingen og stigmatiseringen fører til en sosial eksklusjon. Vi tror at stigma mot rusavhengige kan holde dem fast i den vanskelige situasjonen og fungere som en avviksforsterker³.

Vi har satt opp tre hypoteser:

1. En stor andel av befolkningen vil bevisst eller ubevisst stigmatisere/ stemple rusavhengige.

³ Hjelmervik, 2011, s. 23

2. Stigmatisering vil være en stor del av belastningen av det å være rusavhengig.
3. Rusavhengige opplever at stigmatisering er et stort hinder i veien til et rusfritt liv/rehabiliteringen.

Vi ser fram til å se om vår forskning kan bekrefte våre tre hypoteser.

Under arbeidet med denne oppgaven har vi fått god hjelp av vår faglærer Jonas Rosenvold, som stadig har kommet med gode innspill. Vi har også vært så heldige å få intervjuet en tidligere rusavhengig, og vi er meget takknemlig for åpenheten og ærligheten informantene gav oss.

Vi skulle gjerne intervjuet flere, men ettersom det er et sensitivt område har det ikke vært så lett å finne mange informanter. I tillegg har COVID-19 ikke gjort jobben noe lettere. Men det intervjuet vi fikk var verdifullt.

2.0 Teori

2.1 tidligere forskning

Det finnes mye forskning innenfor rusavhengighet og rehabilitering. Når det gjelder stigma og stemping av rusavhengige finnes det en del forskning om dette, etter den ferdige behandlingen eller i behandling⁴. Som sagt finnes det artikler og forskning på stigmatisering av bl.a. sykepleier⁵, men vi finner lite henvisninger til forskning på sosial stemping og stigma.

Det ble gjort en masteroppgave som forsker på opplevelsen av sosial eksklusjon blant rusavhengige i Stavanger. Oppgaven har stort fokus på hvordan stigmatisering fører til sosial eksklusjon, og at denne eksklusjonen kan gjøre at den rusavhengige blir fastlåst i situasjonen. Paul Hjelmervik har intervjuet 10 rusavhengige hvor alle er

⁴ Hansen, Larsen, Verveda (2018) og Malmberg (2020).

⁵ ibid

utenfor arbeidslivet. Forskingen er kvalitativ og inneholder flere interessante funn. Et av dem er at sosial eksklusjon er en stor del belastning ved et rusavhengig liv⁶.

” Det verste er å bli dømt og utstøtt av vanlige folk. På sossen (sosialkontoret), om du blir avvist, så gjør det ikke så mye, for du forventer ikke så mye av dem”.

En av informantene sa dette under et av intervjuene. Det er interessant at stigmatisering av privatpersoner oppleves verre enn stigmatisering fra ansatte i institusjoner og butikker. Denne stigmatiseringen førte til at de rusavhengige følte seg mindreverdige og sett ned på av vanlige mennesker. Hjelmervik skriver også at eksklusjonen fra samfunnet fører til at de ekskluderte mister muligheten som andre i samfunnet har. Det oppstår en forskjellsbehandling og individets muligheter blir dermed betraktelig redusert⁷.

Gruppen av informanter delte en felles opplevelse om å ikke bli respektert i møte med det offentlige. *“Hele sosialsystemet er bygd på mistillit”*, sa en av deltakerne. Flere følte at de verken ble sett eller hørt av saksbehandlere, og muligheten for å nå inn til systemet virket nesten umulig⁸.

En bacheloroppgave forsket på hvorfor det var så vanskelig å bli rusfri. I oppgaven skrives det at Goffman i høy grad vektlegger stigmatisering som en årsak til den rusavhengige blir gående i en ond sirkel. Stigmatiseringen kan føre til “selvstempling”, og at personen skaper et negativt selvilde om seg selv. Det som skjer, er såkalt selvoppfylgende profeti. *“Selvoppfylgende profeti er det at forventninger til en person medvirker til at personen endrer seg i retning av forventningen”*⁹. Den rusavhengige kan da føle seg mindreverdig og få en dårlig egenoppfatning ved at omgivelsene trekker seg unna. Dette er igjen med på å skape en dypere rot i de sosiale problemene og man søker gjerne personer med de samme problemene, fordi der er det en tilhørighet uten fordommer og stigmatisering¹⁰.

⁶ Hjelmervik, 2011, s. 1

⁷ ibid, s. 51

⁸ ibid, s. 53 og 54

⁹ Svartdal (2020)

¹⁰ Nederland (2010)

I et tidligere intervju av eks-rusavhengige Trond Andersen i Bergensavisen¹¹, beskriver Andersen fordommer som det mest belastende for å komme tilbake til en normal hverdag. I intervjuet drøftes en holdningsundersøkelse som viser at nordmenn er svært fordomsfulle mot avvikere. Generalsekretæren for Kirken Bymisjon viser til hvor vanskelig stigmatisering gjør det for rusavhengige å komme seg på beina. Trond Andersen som blir intervjuet sier seg enig i dette og forklarer at den avstanden han møter fra folk, kan bli utrolig tøff. Andersen tar opp noe meget viktig, og det er at veldig mange nordmenn mangler kunnskap om rusavhengighet. Noe som kan være årsaken til at så mange er fordomsfulle¹².

2.2 Sentrale begreper

2.2.1 Stemplingsteorien

Stempling er når man tillegger et individ eller gruppe mennesker en spesiell rolle eller negativ egenskap uten at det nødvendigvis er realiteten. Stemplingsteorien handler om at enkelte kan bli stemplet som avvikere. Disse personene risikerer å bli "utestengt" fra samfunnet. Dette kan gjøre det vanskelig få seg jobb og komme seg tilbake til det "normale liv". Å bli stemplet som avvikere kan også føre til en forverret situasjon for den det gjelder og ofte er det med på å forsterke den avvikende oppførselen¹³

2.2.2 Stigmatisering

Begrepene stempling og stigmatisering går hånd i hånd. Forebygging.no forklarer stigma slik; *Stigmatisering innebærer å tillegge et individ eller en gruppe negative egenskaper på bakgrunn av et bestemt kjennetegn; et "stigma" eller et "merke". Et stigma er et kjennetegn som gjør en person eller en gruppe forskjellig fra andre*¹⁴. Stigmatisering er en sosialpsykologisk prosess hvor man merker noen negativ eller

¹¹ Moen et al., 2002

¹² ibid

¹³ Westersjø et al., 2012, s. 110 og Malt, 2020

¹⁴ Forebygging.no (Lastet ned 2021)

pålegger dem skam. Dette fenomenet har gitt fatale konsekvenser opp gjennom historien, som f.eks. nazistenes forfølgelse og lynsjing av jøder under andre verdenskrig¹⁵.

2.2.3 Sosial eksklusjon

Begrepet sosial eksklusjon, refererer til en person som ikke finner sin plass i det sosiale systemet. Sosial eksklusjon skaper problemer innenfor forbruk, deltagelse i økonomiske eller sosiale aktiviteter, politisk engasjement og sosial interaksjon. Hos noen blir sosial eksklusjon sett på som et flersidig problem, det beskrives som enkeltindividets "manglende evne eller mulighet til å ta i bruk ressurser rettigheter eller goder ved et samfunn"¹⁶. Rusmiljøet blir ofte sett på som en kultur som lever i et parallelt samfunn med vårt. De har sin egen økonomi, politiske synspunkt, og et eget sosialt system. Dette driver dem bort fra samfunnet og inn i den sosiale eksklusjonen.

Disse begrepene er nært beslektet fenomener og kommer til å brukes om hverandre i oppgaven. Vi syntes begrepene er relevante for våre problemstillinger og hypoteser. I hoveddelen av oppgaven prøver vi å operasjonalisere disse begrepene gjennom undersøkelsen og intervjuet.

3.0 Metode

Når det kommer til metode, har vi valgt å bruke både kvantitativ og kvalitativ metode. Kvantitativ metode er en metode innen forskning som brukes ved innsamling av data i form av tall. Kvalitativ data derimot, er data uttrykt i form av tekst¹⁷. Vi brukte kvantitativ metode i form av en spørreundersøkelse som vi sendte ut på sosiale medier og på It's Learning til elever på KKG. Spørreundersøkelsen ble utformet i et Google Skjema. Vi valgte Google skjema slik at vi enklere kunne dele undersøkelsen på Facebook og andre sosiale medier. Undersøkelsen er også sendt til ansatte på

¹⁵ Svartdal (2020)

¹⁶ Paul Hjelmervik (2011)

¹⁷ Grønmo (2020)

KKG og voksne familiemedlemmer, slik at vi endte opp med en variert målgruppe. Det at dataene ble samlet inn usystematisk kan gjøre at dataene ikke er representative, men på grunn av ressurser og tid valgte vi å gjøre det slik.

Spørsmålene i undersøkelsen omhandlet folk sin oppfatning av rusavhengige, hvor vi prøvde å finne data på hvor stor grad rusavhengige stemples av fremmede folk i det offentlig rom. Undersøkelsen bestod av 4 spørsmål, hvor ett av dem var et ja/nei spørsmål. Vi valgte å begrense antall spørsmål slik at undersøkelsen tok maks 1 minutt. Undersøkelsen var kort, men presis, slik at vi skulle få flest mulig respondenter til undersøkelsen. Det er viktig med mange respondenter slik at undersøkelsen blir mer pålitelig. Spørreundersøkelsen ble lagt ut 26.01.21 og avsluttet på 504 svar 11.02.21.

Vi brukte også kvalitativ metode i form av at vi intervjuet en tidligere rusavhengig. Målet med å bruke begge metodene var å få data over meninger og oppfatninger om stemping og stigmatisering av rusavhengige fra befolkningen og sammenligne disse med "fasit svar" fra en tidligere rusavhengig.

Ved spørreundersøkelser vil det alltid være en feilkilde at respondentene ikke svarer sannferdig. I dette tilfellet tror vi de fleste har svart ærlig, ettersom det ikke gagnar dem ved å svare uærlig. Noe som kan gjøre at svarene ikke er sannferdige er at respondenten (størst grad elevene ved KKG) er lei av maset om undersøkelser og ikke tar seg god nok tid til å besvare spørsmålene. Det at undersøkelsen var begrenset til 4 spørsmål tror vi gjorde at respondenten svarte på en oppriktig måte.

Selv om vi fikk en god del respondenter, er tallet begrenset (504). Vi hadde heller ikke ressurser til å få et representativt utvalg respondenter. Begge disse faktorene kan gjøre at resultatene ikke er representative for befolkning.

Vi var så heldige å få intervjuet en tidligere rusavhengig. Ettersom våre hypoteser er tatt utgangspunkt i synlige rusavhengige, så passet denne informanten meget godt. Han har hatt et turbulent liv, med masse utfordringer. Gjennom sitt liv har han sonet

et tosifret antall dommer og startet i ung alder å ruse seg. Han oppgir en eksakt dato han ble rusfri, noe som er ca 10 år siden.

Vår informant fant vi gjennom Blå Kors Kristiansand. Ettersom informanten har vært synlig rusavhengig, var hans historie veldig relevant for vår oppgave. Intervjuet ble gjort 20.01.21 i Kristiansand Blå Kors sine lokaler, med informanten og en fra gruppa som intervjuet. Grunnet Covid-19, kunne vi bare ha én med på intervjuet.

Vi hadde ferdiglagde spørsmål som er lagt til som vedlegg. Ved et slikt intervju oppstår det flere etiske problemer. Rusavhengighet er et sensitivt tema og man må passe på hvordan man formulerer seg. Hele intervjuet er det tatt lydopptak av, noe vi har fått han sin godkjenning på via lydopptaket. Informanten ble også informert om at det er helt frivillig hva han vil svare på, og det er helt innenfor å si ifra hvis spørsmålet ikke passer seg. Intervjuet gikk veldig bra, og informanten var veldig åpen og komfortabel.

Ettersom vi kun har klart å få kontakt med en informant og er det derfor viktig å tenke på at dette bare er synspunktet til én person, og derfor ikke et fasitsvar på alle personer i samme situasjon. Det kan også være en feilkilde at informanten ikke har et klart bilde av situasjonen eller ikke husker alt like tydelig. Vi vet heller ikke om informanten var ærlig eller om informanten har tilbakeholdt informasjon, men, ut ifra vårt synspunkt virket dette som en troverdig og pålitelig informant.

4.0 Presentasjon av Data

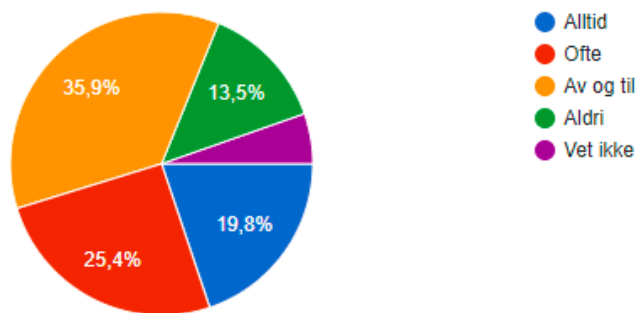
Resultatene vi fikk fra spørreundersøkelsen kan se ut til å underbygge vår hypotese at en stor andel av befolkningen bevisst eller ubevisst stigmatisere/ stempler rusavhengige. Intervjuet ga oss også resultater som oppfylte våre hypoteser om at stigmatisering er belastende og kan være et hinder i veien til et rusfritt liv.

4.1 Presentasjon av diagrammene:

1. Den første tabellen viser at flertallet svarer at de av og til trekker seg unna. "Av og til" er den alternativet flest krysser av på. Ellers er det et flertall som svarer "ja" og "ofte", enn "aldri" og "vet ikke". Resultatet er at de fleste i en viss grad trekker seg unna i møte med rusavhengige.

Trekker du deg unna når du møter en rusmisbruker på et offentlig sted? Eks: Busstopp, gata, byen osv.

504 svar



2. Av 414 personer som svarte på spørsmål 2 "Hvis ja hvorfor", som referer til spørsmål 1, svarer;

159 stk (38,4%) "jeg synes de er skumle"

125 stk (30,2%) "Jeg synes de er ekle"

139 stk (33,6%) "Jeg synes de er uhygieniske"

100 stk (24,2%) "Jeg er redd for at de kan begå kriminalitet."

I tillegg til disse alternativene så hadde folk muligheten til å skrive egne grunner til at de eventuelt trekker seg unna og noen av svarene som går igjen her er;

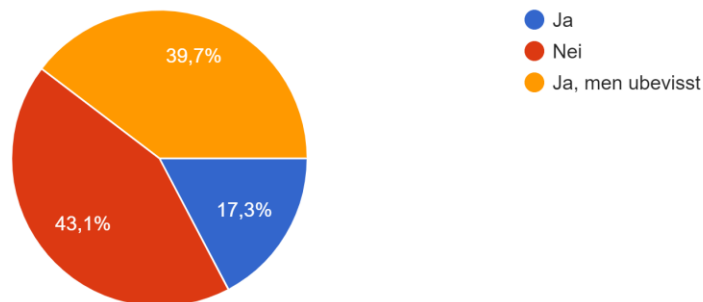
1. De kan være uforutsigbare
2. De kan være hølyytte og aggressive
3. De kan være påtrengende

Ettersom påstandene i spørsmål nr. 2 er tilsynelatende like, ble prosentandel som krysset av på de ulike forhåndslagde nokså jevnt.

3. På den tredje tabellen ser vi at 43,1% ikke ga dømmende blikk i møte med rusavhengige, 56% svarte enten "ja" eller "ja, men ubevisst". Sammenlagt blir dermed antall som svarte "ja" et flertall, men vi ser at andelen som svarte nei også er ganske stor.

Kjenner du deg igjen i denne påstanden? "Jeg kan gi dømmende blikk i møte med en rusmisbruker"

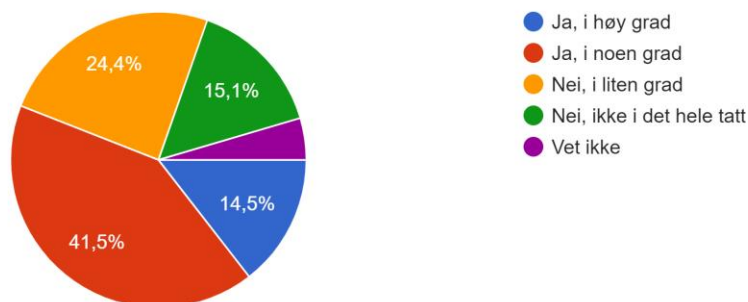
504 svar



4. På det siste spørsmålet svarer flertallet at de har fordommer mot rusavhengige.

Vil du påstå at du har fordommer mot rusmisbrukere?

504 svar



Som vi ser fra resultatene i undersøkelsen har majoriteten av befolkningen fordommer mot rusavhengighet, ubevisst eller bevisst. Vi ser at et flertall kjenner seg igjen i våre påstander, men det er en høyere prosentandel som ikke har fordommer eller sier seg enig i påstandene våre enn vi trodde

4.2 Intervju

Informanten kommer også med mye informasjon som kan støtte opp under våre hypoteser. *“Det at de dømmer alle sammen. De ser ikke på oss som mennesker, men kun problemer”*. Dette sa informanten vår når vi spurte hvilken misoppfatning majoriteten av befolkning hadde mot rusavhengige. Vi spurte han om han hadde følt på dømmende blikk og atferd, og hva det gjorde med han. Han kom med et eksempel hvor han ikke hadde fått leid en leilighet fordi han var en tidligere rusavhengig. Han forklarer at utestenging som dette fort kan føre til tilbakefall fordi man ikke har noe annet sted å dra enn der til det samme miljøet man kommer fra. Informanten forteller at stemping og stigmatisering førte til at man lever opp til fordommene som man ble møtt med.

Under intervjuet forklarer han at han har flyttet fra hjembyen og at dette hjalp mye fordi han har fått mer tillit der han bor nå. Derfor spurte vi han hvor viktig det var for rehabiliteringen å komme seg helt vekk. Vekk fra gamle vaner, dårlige miljøer osv. Han sier at dette er noe av det viktigste, og er tydelig på at man aldri må flytte tilbake. For å forklare hvor viktig dette er kommer han med to historier om bekjente som har gått i fellen. Begge disse hadde etablerte liv med hus, familie og jobb, før de bestemte seg for å flytte tilbake. I hjembyene hadde de verken jobb, eller et nettverk som kunne sammenlignes med det de flyttet fra. Dette førte til at han ene i dag er død og han andre har fått tilbakefall.

Sammen med et godt nettverk mener vår informant at noe av det viktigste for at den rusavhengige skal oppnå et rusfritt liv, er tillit. Tillit fra samfunnet og menneskene rundt dem, at man fremmer inklusjon i stedet for eksklusjon.

I slutten av oppgaven ligger et vedlegg av hele intervjuet.

5.0 Analyse og drøfting

En av hypotesene våre er at en stor del av befolkningen vil bevisst eller ubevisst stemple og-/eller stigmatisere rusavhengige. Dette fikk vi bekreftet i undersøkelsen, ettersom et flertall sier de gir dømmende blick og har fordommer mot dem. I påstanden "Jeg kan gi dømmende blick i møte med en rusavhengig" er det jevnere enn vi trodde, men flertallet er der. Vi ser nå i etterkant at vi kanskje skulle omformulert spørsmålet. Det er ikke nødvendigvis slik at man gir dømmende blick, men tar seg selv i å stirre. I intervjuet spurte vi om dømmende blick og å bli stirret på var belastende, men vår informant sa at dette brydde han seg ikke om, ihvertfall i en veldig liten grad. Vi trodde at disse blickene skulle spille en større rolle i hvordan man følte seg, og påvirket deg som person.

Den andre hypotesen vi hadde var at stigmatisering vil være en stor del av belastningen av det å være rusavhengig. Noe informanten vår er med på å bekrefte når han sier at han føler at samfunnet ser på han som et problem istedenfor et menneske. På grunn av han sitt avvik, velger samfunnet å se på han som et individ av mindre verdi. Dette er tydelig eksempel hvor stigmatisering fører til at utenforstående kun ser avviket og ikke personen¹⁸. Det at man kun ser avviket og ikke personen kan være en av de ytre faktorene som gjør at et rusfritt liv kan virke uopnåelig.

Vi nevnte en bacheloroppgave tidligere i teksten hvor det skrives om selvoppfyllende profeti. I situasjoner hvor mennesker kun blir sett på som et problem, skaper personen et dårlig selvbilde av seg selv, på grunn av at omgivelsene trekker seg unna. "*Stemplingen fra samfunnet kan også føre til at denne personen går inn i en selvoppfyllende profeti som forsterker avvikskarrieren. Personen begynner å handle slik samfunnet forventer*"¹⁹. Dette utdraget fra bacheloroppgaven beskriver godt hvor stor skade stigmatisering og stempling fra fremmede folk i samfunnet kan gjøre.

¹⁸ Nederland (2010) s. 15

¹⁹ ibid, s 15

Det som ofte skjer når avvikerne (i dette tilfellet rusavhengige) blir ekskludert fra samfunnet, er at man søker personer med samme type problemer. En rusavhengig vil finne andre mennesker i samme situasjon, og i et slikt miljø har man som oftest en negativ innflytelse på hverandre. Vi kan se for oss at dette vil føre til at man ruser seg oftere, og prøver nye, gjerne sterkere stoffer. Fordommene fører dermed til at den rusavhengige blir værende i en ond sirkel. Det er vanskelig å bryte denne onde sirkelen, ettersom dette er det eneste miljøet hvor man "passer inn". Dersom fremmede folk hadde lagt fra seg fordommene, ville det nok vært lettere å komme seg tilbake til et vanlig liv.

Vår tredje og siste hypotese var at rusavhengige opplever at stigmatisering er et stort hinder i veien til et rusfritt liv/rehabiliteringen. Dette bekrefter informanten vår da han sier at det viktigste for å oppnå et rusfritt liv er tillit fra samfunnet og menneskene rundt dem. Det at han føler at andre ser på han som et problem gjør det derfor vanskelig å finne sin plass i samfunnet.

Vi har tidligere nevnt et intervju fra Bergensavisen hvor en tidligere rusavhengig har fortalt om nordmenn og deres dommer mot mennesker med rusavhengighet. Informanten beskriver hvor dømmende det offentlig rom kan være og hvordan dette har vært det mest belastende med å komme tilbake til en normal hverdag.

På den andre siden kan det virke som at det er verre da folk som skal «hjelp deg» har dommer, og ikke helt vanlige folk man møter på åpen gate. Typisk folk som jobber på institusjoner, eller butikker, bank, helsevesen osv. I intervjuet forteller han blant annet en historie der han ikke fikk leid leilighet fordi han hadde vært rusavhengig. Dette var når han nettopp hadde kommet ut av fengsel, og et sted å bo var dermed avgjørende for å ikke få tilbakefall. Ettersom informanten ikke fikk et sted å bo, gikk han tilbake til gamlemiljøet og fortsatte med gamle vaner.

En annen ting som informanten vektlegger, er hvor viktig det er med et godt og trygt nettverk. Som nevnt tidligere, forteller han om to av hans kamerater som begge fikk tilbakefall da de flyttet fra det stabile nettverket som hadde hjulpet dem med å holde

seg rusfrie. Noe som viser hvor viktig det er å ha personer og organisasjoner som hjelper deg med å opprettholde et rusfritt liv.

6.0 Avslutning og konklusjon

I denne forskningsoppgaven stemmer hypotesene til en viss grad med resultatene. Den første hypotesen vår ble styrket av både resultatene fra undersøkelsen og intervjuet. Det blir bevist at fremmede folk har fordommer mot rusavhengige og kan bevisst eller ubevisst stigmatisere, noe informanten vår også bekrefter da han sier at han flere ganger har opplevd det. Det er vår oppfatning at flertallet av befolkning har lett for å se på rusavhengigheten som noe individet selv har skapt eller valgt, men samfunnet rundt har en stor betydning for individets egen oppfatning, og om rusavhengigheten forsterkes eller ikke.

Det at stigmatisering er en stor del av belastningen av det å være rusavhengig, og et hinder i rehabilitering blir bekreftet til en viss grad. Bekreftelsen får vi gjennom vår informant og tidligere oppgaver, artikler og intervjuer. Men, denne stigmatiseringen og stempeling er ikke nødvendigvis det mest belastende eller det største hinderet.

Ut ifra hva informanten fortalte og andre kilder, spiller et godt og trygt nettverk en større rolle. I tillegg er også stigmatisering fra de som skal hjelpe, f.eks. leietaker, behandler osv. mer belastende. Det vi også finner interessant er hvor viktig det er å komme seg vekk, altså flytte fra sitt gamle liv. Det er ikke så lett å bytte miljø når man blir værende i samme by, ettersom man alltid vil ha fristelsen. Enda viktigere er det å ikke flytte tilbake når man har etablert et velfungerende nettverk på nytt sted.

Nå dette er sagt, skal vi ikke bagatellisere stigmatisering fra fremmede folk. Det blir et problem når fremmede folk ser på et menneske som et problem og et avvik. Noe som gjør det lettere for den rusavhengige å fortsette i samme rolle, fordi det ikke forventes noe annet, såkalt selvoppfyllende profeti. Dette gjør at personen det gjelder blir værende i samme onde sirkel og å bryte denne sirkelen blir enda vanskeligere.

Vår konklusjon er derfor at fremmede folk har fordommer mot rusavhengige, og at disse fordommene er belastende og hindringer for rusavhengige før eller i rehabilitering. Men, ikke aleine. Flere faktorer som manglende nettverk, tillit og hjelp spiller selvfølgelig også en stor rolle.

Vi er i etterkant fornøyde med valgt tema. Det var gøy at resultatene til våre hypoteser stemte til en viss grad. Vi mener det er et meget viktig tema og noe som burde forskes mer på. Det finnes ikke veldig mye informasjon om dette tema, selv om rusavhengighet er mye forsket på. Problemstillingene våre er aktuelle i dagens samfunn, men blir lite nevnt i rusdebatten.

7.0 Litteratur og referanser

Forebygging.no (Lastet ned 11.02.20) *Stigmatisering*, Hentet fra:

<http://www.forebygging.no/Ordbok/Q-A/Stigmatisering/>

Grønmo, Sigmund (3. november 2020) *SNL.no*, Kvalitativ metode, hentet fra:

https://snl.no/kvalitativ_metode

Grønmo, Sigmund (4. Juni 2020) *SNL.no*, Kvantitativ metode, hentet fra:

https://snl.no/kvantitativ_metode

Helsekompetanse (lastet ned 09.02.2021) Hva var galt med institusjonene?

Helsekompetanse.no, universitetssykehuset i Nord- Norge.

<http://kurs.helsekompetanse.no/inkludering/18715>

Hjelmervik, P. (2011). Opplevelse av sosial eksklusjon blant rusavhengige i

Stavanger (Masteroppgave, universitetet i Stavanger). Hentet fra

<https://uis.brage.unit.no/uis->

[xmlui/bitstream/handle/11250/185027/masteroppgaven%20ferdig.pdf?sequence=1&](https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/bitstream/handle/11250/185027/masteroppgaven%20ferdig.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

[sAllowed=y](https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/bitstream/handle/11250/185027/masteroppgaven%20ferdig.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Lillebuen, L. (1992). Rus og virksomhet: 8 jenters rushistorie sett i lys av

virksomhetsteorien (Hovedoppgave, universitetet i Oslo). Hentet fra

[https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/15498/lillebuen.pdf?sequence=1&isA](https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/15498/lillebuen.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

[lled=y](https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/15498/lillebuen.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Malt, U. (2020, 27. mai). Stigma- Psykologi. Store norske leksikon.

https://snl.no/stigma_-_psykologi

Moen, P. E., Aarøy, T. A., Camill (12.12.02). Vi er fulle av fordommer.

Bergensavisen. Hentet fra: <https://www.ba.no/nyheter/vi-er-fulle-av-fordommcer/s/1-41-290522>

Nerdeland, K (27.05.2010) Hva gjør det vanskelig for en rusmisbruker å blir rusfri?
(Bacheloroppgave, høgskole i Molde) hentet fra:

https://himolde.brage.unit.no/himolde-xmlui/bitstream/handle/11250/152953/bachelor_nerland_k.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Selvhjelp Norge. (2019, 15.11). *Rusproblemer*. Selvhjelp.no.

<https://selvhjelp.no/rusproblemer/>

Svartdal, F (27.05.20) *Selvopplyllende profeti*. Store Norske Leksikon, hentet fra:

https://snl.no/selvopplyllende_profeti

Vasshus, M. (2012,13.11). *Hva virker for å bli kvitt rusproblemer?* Rogaland A-

senter. <https://www.rogaland-asenter.no/nyheter/hva-virker-for-%C3%A5-bli-kvitt-rusproblemer->

Westersjø, M., Kval, E. K., Andreassen, O. G., Henningsen, R. (2012). *Mangfold*. Cappelen damm.

8.0 vedlegg

Intervjuet

Kan du fortelle om bakgrunnen din?

“Jeg er tidligere rusmisbruker som har sona over 15 dommer i fengsel, en god del år inne bak murene. Jeg begynte å ruse meg når jeg var veldig ung og kommer fra en familie med alkohol og rusproblemer. Og datt ut av skolen rett før ungdomsskolen der ble jeg sendt til en spesiell skole, men der sluttet jeg ganske fort. Siden da har jeg klart er mer eller mindre på gata.”

Hvordan kom du i den situasjonen du var i?

Hjem og familie oppvekst miljø, hvor brutte familierelasjoner var hovedgrunnen. (her skriver vi om intervjuet for å anonymisere informantene)

Hva var meste krevende i perioden du hadde rusrelaterte problemer.

“Det var jo det å fra dag til dag få tak i mer rus og gå på akkordene om hva man selv har som moral og den grensa blir jo flyttet hele tiden. Og når vi begynte og drikke og røyke hasj hver dag og feste i vennegjengen. Så prøvde vi å ha en viss moral, men når vi begynte med sterke stoffer så forsvinner jo alt av moral og gjør hva som helst etterhvert for å få tak i stoff.”

Så du havnet i et miljø fra ung alder og var du med eldre?

“Ja og ja i stor grad”

Hvor lenge er det siden du ble rusfri?

“Det er nå snart 10 år siden”

Hvordan kom du deg ut av livet med rus?

“Jeg, en ruskonsulent kom og banka på døra mi der jeg holdt til og jeg hadde fått plass i blå kors. Så da ble jeg bare med og tenkte jeg skulle prøve.”

Har du hatt tilbakefall? Hvis ja, hva var årsaken?

“Nei”

Var det synlige for folk utenfra at du har rusrelaterte problemer?

“Ja, jeg har vært veldig berykta der jeg kommer ifra. Det har vært mye i media og.”

Hva gjorde det tydelig/ikket tydelig?

“Nei, tennene begynner å dette ut og du blir jo ustelt og skitten i klesveien.”

Har du opplevd blikk?

“Å, ja!”

- **er det et flertall som ga deg blikk eller et mindretall?**

“Åja, altså en episode jeg hadde kommet ut av fengsel så skulle jeg ha leilighet. Så går jeg til NAV og spør om de kan hjelpe meg. Så sier hun ene her har du tlf nr til en kar som leier ut til folk som kommer ut av fengsel. Også ringer jeg til han og han svarer at han har 3 ledig leiligheter hva heter du. Og da svarer jeg (navnet). Så sa han bare, nei, du får ikke leie av meg.”

Det kan jo gi tilbakefall?

“Ja selvfølgelig altså alle de gangene jeg har blitt løslatt fra fengselet har jeg ikke hatt noe sted og da går jeg jo tilbake til det stedet jeg var før fengsel.”

Var det noe rehab i fengsel?

“Nei absolutt ikke. Jeg tok imot metadon i håp om at dagen skulle bli bedre. Når de gav meg den første metadon flaksa sa de at det var god effekt og røyke hasj også. Så det første jeg gjorde når jeg slapp ut igjen da var jo og røyke hasj. Jeg bodde da i en kommunal bolig, men da måtte jeg gå på sosialkontoret. Da hadde jeg 3800kr på å leve på i omsetning. så det tok ikke så lang tid før jeg ble fengslet igjen.”

Kan du beskrive blikkene du fikk og hva det gjorde med deg, var det tydelig eller var folk flinke til å skjule det?

“Du bryr deg ikke.”

Har du opplevd at folk trekker seg unna, viser redsel eller angst i møte med deg?

“ja tidlige, helt klart.”

Gjør det noe med deg?

“Ja det er ikke noe godt, ja innerst inne er jeg egentlig en veldig snill gutt, men med tanke på at jeg har vært så berykta som jeg har vært har jo folk vært redde for meg.”

Hadde du en truende atferd som forsvarer at folk trakk seg unna?

“Nei altså i mine øyne så har de som har fått det fortjent det. Jeg har aldri gjort noe mot noen mennesker uten grunn. Altså det er jo noen som trykker over den streken og da kan jeg komme å banke på døren din, men da har du gjort noe. Dette er snakk om mindretallet. Vi prøvde å leve etter at hus og familie var freda.”

Hadde det vært lettere å komme ut av situasjonen uten stigmatiseringen/stemplet?

“Ja, altså jeg hadde vært i behandling i blå kors i hjembyen min. Også hadde jeg lyst til å prøve og gjøre opp for meg med samfunnet da. Og det snakka jeg med en prest om og ha fortalte at han hadde en venn som skulle starte opp i blå kors i en annen by. Og ga meg et nr til en av dem. Og da gikk jeg og møtte han. Fra første dag i blå kors så har jeg fått full tillit. Ingen har flyttet vekk tlf, eller gjemt veska. Jeg har fått bilnøkler, og jeg har fått alle muligheter i verden. Jeg fikk lov til å starte små hjelp sentralene som i dag er en stor bedrift. Med flere biler og mange ansatte. Jeg måtte ha tillit for å klare det. Jeg tror ikke jeg hadde fått den tilliten der jeg kommer fra. Men her jeg bor nå er det helt annerledes.”

Føler du at du har blitt utestengt fra samfunnet pga dette?

“å ja”

Hva gjorde det med deg og din situasjon?

“Det forverret situasjonen. Og når man blir utestengt gir man enda mer faen. Folk gjemte veskene sine når jeg kom inn i rommet, noe som gjør at jeg får lyst til å stjele dem, kun fordi de forhåndsdomte meg. Når man møter de fordommene fra folk, da lever man opp til dem.”

Hva har du opplevd som mest belastende?

“Det var jo det sviket mot mine kjære og nære det er noe jeg har slitt med. Og det at jeg har ødelagt livet til mange mennesker. Og hekte alle vennene mine på heroin og metadon og se de dø en etter en. Eller bare gå i stykker i hode og ende opp på “psyk”. Men også alle løgnen og dritten som er i miljøet. Det gjør noe med oss. Det tror jeg er hovedgrunnen til at jeg ville ut av miljøet. Det var så mye løgn og dritt. Du kan ikke stole på noen og det blir veldig slitsomt.”

Hva forverrer situasjonen betydeligst?

“Det er jo tap av nær og kjære. Jeg har mistet mange av mine nære til rusen og problemene som følger med den”

Hva er en misoppfatning majoriteten har mot mennesker med rusrelaterte problemer?

“Det er at de dømmer alle sammen, de ser ikke menneskene, de ser bare et problem.”

Det blir kanskje snakket litt lite om at det er mer bak det. Hvordan kan vi utenforstående forandre situasjonen?

“Det er jo og forandre holdningene og fordommene.”

Hvor viktig er det er for rehabiliteringa å komme seg vekk? Fra gamle vaner, dårlige miljøer osv.

“Ja, det er viktig. Å aldri flytt tilbake! Jeg hadde en kamerat engang som hadde kjøpt hus i en annen by med kona og barnet og der hadde han jobb og et bra nettverk. Så bestemte han seg for å flytte tilbake til hjembyen og der hadde han ikke jobb og han møtte på gamle

venner. Han døde 14 dager etterpå av overdose. En annen kamerat som også flyttet til hjembyen etter at han hadde bodd borte i 5 år sammen med kone og barn er helt ute å kjøre nå. Han kjedet seg fordi han ikke hadde fått jobb her enda og siden han ikke hadde noe nettverk her sånn som i der han flyttet fra å oppsøke han gamle venner.”

(Noe personlig informasjon i intervjuet er gjort om på, for å holde informanten anonym)